

M. I. GLASSER

VLADIMIR ILJITŠIN VIIMEISISTÄ TYÖPÄIVISTÄ

Helmikuun 5 päivänä 1923 näin Vladimir Iljitšin ensi kerran sen jälkeen, kun hän joulukuussa oli sairastunut uudelleen, ja näin hänet viimeisen kerran elossa.

Hän oli maannut jo toista kuukautta vuoteessa. Terveystilan huononemisen uhalla lääkärit olivat kieltäneet häneltä täydelliseen tervehtymiseen saakka sanomalehtien lukemisen, kaikki tapaamiset, joista aiheutuisi ajatustenvaihtoa, kaikenlaiset puuhat „juoksevien asioiden parissa”. Hänen sallittiin ainoastaan lukea kirjoja mutta vain hyvin vähän ja — hänen hartaasta pyynnöstään — sanella päiväkirjaansa aluksi vain muutamia minuutteja päivässä (sitten aikaa lisättiin aina 30—40 minuuttiin päivässä, mutta jaettiin useampiin eriin). Ja Vladimir Iljitš käytti tuota oikeutta omalla tavallaan: kirjoitti „päiväkirjaa”, mutta ilmaantui ohjaavia kirjoituksia — kaikkein päivänpolttavimmista „juoksevista” kysymyksistä, jotka sitä paitsi olivat hänen itsensä esilletuomia; sanelemisoikeutta hyväkseen käyttäen hän kutsui sanelemisen varjolla luokseen sihteerin ja antoi erilaisia tehtäviä.

Helmikuun alussa sairaudessa tapahtui jonkinlainen käänne parempaan. Lääkärit lupasivat, että kuukauden kuluttua hän saa lukea lehtiäkin. Sinä päivänä, jolloin hän minut kutsui, helmikuun 5 päivänä, hän makasi jo ilman pääkäärettä, näytti iloiselta, nauroi ja laski leikkiä. Hän antoi toimitettavakseni muutamia asioita, puhui aivan vaivattomasti kuten ennenkin, ehkä hiukan hitaammin; hän koetti entiseen tapaan arvata kaikki yksityiskohdat, jotta hänen pyyntönsä tulisi toimitettua vastuksitta ja nopeasti. Häntä kiinnosti Tilastollisen Keskushallinnon Moskovassa ja Leningradissa suorittaman tilastokyselyn aineistojen käsittely (hän sai tietää siitä ennen sairastumistaan); hän vaati tarkkoja tietoja siitä, missä pisteessä näiden aineistojen käsittely on, mihin määräaikaan aiotaan saada valmiiksi tuo

työ ja julkaistaanko tulokset. Hän sanoi, että täytyy „painaa päälle”.

Myöhemmin hän palasi aina uudelleen tuohon kysymykseen kutsuessaan sihteerin luokseen ja tiedusteli, joko aineisto pian julkaistaan ja missä muodossa; hän pyysi näyttämään kokoelman oikolukuvedoksen.

Aikaisemminkin Vladimir Iljitšille oli aina ollut luonteenomaista pyrkimys jouduttaa yhä työvauhtiaan, niinkuin hän olisi pelännyt, ettei ehdi tehdä kaikkea mitä oli aikonut. Viimeisen työ kautensa aikana — joulukuusta 1922 maaliskuuhun 1923, kun hänen käytettävänään oli vain puoli tuntia päivässä, harvoin enemmän, joskus vähemmänkin — hän kiirehti tavattomasti ehtiäkseen sanoa ja tehdä kaiken tarpeellisen. Kun hänen terveydentilansa parani vaikkapa vähänkin, hänen entinen tarmonsaa ja aloitteellisuutensa palasivat myös sitä mukaa, hän ei mitenkään voinut jäädä „rauhallisesti toipuvan potilaan” asemaan. Ja se vuorostaan aiheutti huononemisen.

Sitä paitsi Vladimir Iljitšille oli suurena haittana tottumattomuus sanelemiseen, sillä ennen sairastumistaan hän kirjoitti artikkelinsa aina itse turvautumatta pikakirjoittajien apuun. Vladimir Iljitšin sihteeristössä ovat tallella pikakirjoittajan muistiinpanot helmikuun 6 päivältä, jotka hän oli tehnyt silloin, kun Vladimir Iljitš tarkisti kirjoitustaan „Mieluummin vähemmän, mutta parempaa”:

„Silmäillessään kirjoitustaan Vladimir Iljitš keskeytti välillä lukemisensa ja puhui siitä, että ennen hän tavallisesti kirjoitti eikä sanellut, ja että nyt hän ymmärtää, miksei hän voinut tehdä työtä pikakirjoittajien avulla; hän oli tottunut näkemään käsikirjoituksen edessään, oli keskeyttänyt työnsä, ajatellut paikkoja, joihin „takertui”, kävellyt huoneessa, lähtenyt toisinaan ilman muuta johonkin jaloittelemaan; hän haluaisi nytkin siepata usein kynän ja kirjoittaa tai tehdä itse korjauksia. Hänen mieleensä juolahti se, miten hän jo vuonna 1918 oli koettanut sanella artikkeliaan pikakirjoittajalle, miten hän silloinkin vaikka tunki „takertuvansa” oli hämääntyneenä „hoputtanut” aina vain eteenpäin „epäilyttävällä” nopeudella, ja miten se johti siihen, että hänen piti polttaa koko käsikirjoitus, ja sitten hän oli istunut itse kirjoittamaan ja kirjoittanut „Luopio Kautskyn”¹, johon oli tyytyväinen”.

Vladimir Iljitš kertoi kaiken naurussa suin. Mutta minusta tuntui, että sanelemiseen tottumattomuuden takia hänen piti käyttää lääkärien „myöntämän” puolen tunnin asemesta paljon enemmän aikaa artikkelien ennakkoharkintaan, ettei sanellessa olisi mennyt hukkaan yhtään minuuttia.

¹ „Proletaarinen vallankumous ja luopio Kautsky”. — *Toim.*

Lukuoikeuttaan Vladimir Iljitš koetti nähtävästi käyttää hyväkseen mahdollisimman laajasti. Ennen artikkelien kirjoittamista hän pyysi tuomaan (osuuskuntia, tieteellistä työn järjestelyä koskevaa) kirjallisuutta; kerran hän pyysi Hodorovin kirjan „Maailman imperialismi ja Kiina”. Hän luki Suhanovin „Muistelmia”. Hänelle laadittiin luettelot kirjauutuuksista, joista hän valitsi ne mitkä halusi lukea. Tässä luettelo kirjoista, jotka hän pyysi helmikuun 10 päivänä tuomaan luettavakseen:

1. *Rožitsin*. Uusi tiede ja marxilaisuus.
2. *Semkovski*. Marxilaisuus opetusaineena.
3. *Alski*. Finanssimme kansalaissodan ja uuden talouspolitiikan aikana.
4. Rahateorian perusprobleemit. Kirjoituskokoelma.
5. *Falkner*. Käännös maailman teollisuuspuolan kehityksessä.
6. *Tsyperovitš*. Me itse!
7. *Axelrod*. (Ortodoksi.) Idealismia vastaan.
8. *Drews*. Myytti Kristuksesta.
9. *Kurlov*. Venäjän tsarismien loppu.
10. *Kanatsikov*. Päivän aiheista. Proletaarisen ideologian sivuja.
11. *Modzalevski*. Proletaarinen rauhanrakentaminen. Nykyaikaisen proletaarisen runouden idealistisista poikkeamista.

Mutta muutaman päivän kuluttua sen jälkeen, kun Vladimir Iljitš oli pyytänyt nämä kirjat, hänen terveydentilansa huononi. Päänkivut toistuivat useammin. Hän kutsui luokseen sihteerin ja pyysi yhä uudelleen, että kiirehdyttäisiin hänen pyyntöjensä täyttämässä.

Helmikuun 27 päivänä hän vielä pyysi, että hänelle annettaisiin Neuvostojen X edustajakokouksen pikakirjoituspöytäkirjat ja Suhanovin „Muistelmien” VII osa.

Mutta jo maaliskuun ensi päivinä sairauden jatkuva kehittyminen pakotti Vladimir Iljitšin, hänen suuresta tahdonvoimastaan huolimatta, lopettamaan ainiaaksi työnteon.

